

Sygn. akt III Ca 1059/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 listopada 2015 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Barbara Braziewicz (spr.)

Sędzia SO Gabriela Sobczyk

Sędzia SO Anna Hajda

Protokolant Monika Piasecka

po rozpoznaniu w dniu 24 listopada 2015 r. w Gliwicach

na rozprawie

sprawy z powództwa Gminy J.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo R. i Zarząd Województwa (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 30 marca 2015 r., sygn. akt I C 2409/14

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Gliwicach do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego.

SSO Anna Hajda SSO Barbara Braziewicz SSO Gabriela Sobczyk

UZASADNIENIE

Gmina J. wniosła o zasądzenie od Skarbu Państwa – Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasów Państwowych – Nadleśnictwo R. kwoty 473,04 zł wraz z ustawowymi odsetkami tytułem pokrycia kosztów uprzątnięcia, transportu i utylizacji martwej dzikiej zwierzyny oraz kosztów procesu. W uzasadnieniu wskazała, iż w dniu 11 kwietnia 2014r. na drodze gminnej w J. znaleziono martwego lisa, uprzątniecie którego zlecono weterynarzowi. Koszt tej usługi wyniósł 473,04 zł i został poniesiony przez powódkę. Skierowane do pozwanego wezwanie do zapłaty było bezskuteczne. Powódka podniosła, że w przedmiotowej sprawie nie znajdzie zastosowania przepisy ustawy z dnia 13 września 1996r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, jako że nakładają one na gminy obowiązek w zakresie zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok zwierząt, ale wyłącznie zwierząt bezdomnych. Tymczasem lis jest zwierzęciem wolno żyjącym (dzikim), łownym stanowiącym własność Skarbu Państwa. Padła zwierzyna nadal pozostaje własnością Skarbu Państwa, co uzasadnia odpowiedzialność pozwanego. Stosownie do przepisów ustawy z dnia 28 września 1991r. o lasach Lasy Państwowe jako państwowa jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej reprezentują Skarb Państwa w zakresie zarządzanego mienia, zaś w jej skład wchodzi m.in. nadleśnictwa.

W dniu 26 września 2014r. w tut. Sądzie wydano nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, w sprawie I Nc 1552/14, uwzględniający powództwo w całości.

Pozwany zaskarżył powyższy nakaz sprzeciwem i wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów postępowania. Jego zdaniem na gruncie prawa łowieckiego naczelnym organem administracji rządowej w zakresie łowiectwa jest minister właściwym do spraw środowiska, zaś administrację w zakresie łowiectwa sprawuje samorząd województwa. Obowiązek uprzątnięcia zwłok zwierzyny wolno żyjącej winien być rozpatrywany w kontekście podmiotu, któremu przysługuje prawo własności zwierzyny oraz podmiotu zobowiązanego do utrzymania czystości. Zestawienie przepisów prawa o ochronie przyrody, prawa łowieckiego i wydanych na ich podstawie przepisów wykonawczych wynika, że ustawodawca ograniczył odpowiedzialność Skarbu Państwa oraz innych podmiotów za szkody wyrządzone przez dziko żyjące zwierzęta w dwojaki sposób: poprzez wskazanie gatunków zwierząt, za które ponosi odpowiedzialność oraz zakresu szkód przez nie wyrządzonych. W konsekwencji, brak jest podstaw faktycznych i prawnych uzasadniających ponoszenie przez pozwanego kosztów związanych z usunięciem zwłok martwej zwierzyny. W przypadku znalezienia martwego zwierzęcia istotnym jest na czym gruncie znajduje się martwe zwierzę. W przedmiotowej sprawie obowiązek polegający na usunięciu z drogi wojewódzkiej martwej zwierzyny i jej likwidacji ciążył na zarządcy drogi, tj. powódce.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 30 marca 2015r. Sąd Rejonowy w Gliwicach oddalił powództwo i zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 60zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 11 kwietnia 2014r. na drodze gminnej tj. ul. (...) w miejscowości J. znaleziono martwego lisa. Gmina J. zleciła usunięcie martwego zwierzęcia z drogi i jego utylizację. Koszt wykonanej usługi wyniósł 473,04 zł. W dniu 21 maja 2014r. powódka wystawiła notę księgową nr (...) opiewającą na kwotę 473,04 zł i pismem z tego samego dnia wezwała pozwanego do jej uregulowania. Wezwanie do zapłaty było bezskuteczne.

Sąd Rejonowy ustalił powyższy stan faktyczny w oparciu o okoliczności bezsporne oraz dowody z dokumentów szczegółowo wymienione w uzasadnieniu.

W ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, iż powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie. Sąd ten stwierdził, iż jak wyjaśniono w opinii zawartej w piśmie z dnia 26 marca 2013r. Ministerstwa Środowiska Departamentu Prawnego(...), którą Sąd podziela, obowiązek utylizacji martwych zwierząt, w tym też zwierząt łownych wynika z ustawy z dnia 13 września 1996r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. 2013.1399). Ustawa ta zobowiązuje gminy do podejmowania w ramach zadań własnych gminy czynności mających na celu utrzymanie czystości i porządku na gminnym terenie. Do obowiązków gminy należy m. in. zbieranie, transport i utylizacja zwłok bezdomnych zwierząt. Wprawdzie art. 3 ust. 2 pkt 15 cyt. ustawy odwołuje się do zwierząt bezdomnych lecz użycie w tymże artykule wyrażenia „w szczególności” wskazuje, że wyszczególnione w tym przepisie czynności nie wyczerpują wszystkich do podejmowania których zobligowana jest gmina. Wskazany artykuł zawiera otwarty katalog obowiązków podejmowanych dla utrzymania porządku i czystości. Oznacza to, że gmina obowiązana jest do podejmowania także innych, niewymienionych w nim działań, o ile tylko są one konieczne dla osiągnięcia zasadniczego celu, tj. utrzymania porządku i czystości na terenie gminy w tym do usunięcia i utylizacji zwłok zwierząt łownych, jeżeli znajdują się na jej terenie. W świetle prawa łowieckiego lis jest zwierzyną łowną. Cytowana ustawa wprowadza również pewne wyjątki i tak art. 5 ust. 4 ustawy do utrzymania porządku i czystości na drogach publicznych zobowiązuje zarząd drogi. Zastosowane przez ustawodawcę wyrażenie „należy także” wskazuje, że obowiązki zarządu drogi nie ograniczają się do ściśle wliczonych i wyszczególnionych w tym artykule działań. Zarząd dróg powinien podejmować także wszelkie inne czynności, które pozwalają na realizację nałożonego na niego obowiązku jakim jest utrzymanie czystości porządku na drogach publicznych. Za taką interpretacją przemawia także przepis art. 20 pkt 4 i art. 4 pkt 20 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. 2013.260 ze zm.), które to obligują zarządcę drogi do usuwania i utylizacji zwłok padłych zwierząt jako czynności porządkowej zmierzającej do zwiększenia bezpieczeństwa ruchu. Zatem analiza przepisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach prowadzi do wniosku, że obowiązek

usunięcia i utylizacji zwłok zwierzyny cięży na gminie, za wyjątkiem zwłok zwierzyny padłej na drogach publicznych, który to cięży na zarządcy drogi.

Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 roku o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. 2013.947) w art. 22 ust. 1 pkt 3 nakłada na właściciela, posiadacza lub zarządzającego nieruchomością obowiązek usuwania padłych zwierząt z nieruchomości. Wobec powyższego zwłoki zwierząt są odpadem w rozumieniu ustawy z dnia 14 grudnia 2012r. o odpadach (Dz. U. 2013.21) a posiadaczem odpadu – padłego zwierzęcia jest właściciel gruntu. Tym samym jest on zobowiązany do postępowania z odpadem w sposób zgodny z zasadami gospodarowania odpadami, wymaganiami ochrony środowiska oraz planami gospodarki odpadami.

Odnosząc powyższe rozważania do przedmiotowej sprawy, wskazać należy, że stosownie do cytowanych przepisów obowiązek usunięcia i utylizacji zwłok martwego lisa obciążał stronę powodową jako że zwierzę padło na terenie powodowej Gminy – drodze gminnej. Mając na uwadze powyższe, Sąd oddalił powództwo jako bezzasadne. O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód zaskarżając go w całości. Wyrokowi zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjęty za podstawę orzeczenia, polegający na przyjęciu, że w niniejszym stanie faktycznym obowiązek usunięcia i utylizacji zwłok martwego lisa obciążał powoda, jako że zwierzę padło na terenie powodowej gminy – drodze gminnej; naruszenie prawa materialnego tj. art. 3 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 13.09.1996r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2013r., poz. 1399 z późn. zm) poprzez jego niewłaściwą wykładnię i przyjęcie, że nałożony przez ustawodawcę na gminy obowiązek utrzymania czystości i porządku obejmuje również nakaz usunięcia i utylizacji na swój koszt zwłok zwierząt łownych; art. 5 ust.4 ustawy z dnia 13.09.1996r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach poprzez jego niewłaściwą wykładnię i przyjęcie, że nałożony przez ustawodawcę na zarządcę drogi w odniesieniu do dróg publicznych obowiązek utrzymania czystości i porządku obejmuje również nakaz usunięcia i utylizacji na swój koszt zwłok zwierząt łownych; art. 20 pkt 4 oraz art. 4 pkt 20 ustawy z dnia 21.03.1985r. o drogach publicznych (Dz. U z 2015r. , poz. 460) poprzez ich niewłaściwą wykładnię i przyjęcie, iż do zadań zarządcy drogi należy usuwanie i utylizacja na jego koszt zwłok zwierząt łownych; naruszenie przepisów postępowania tj. art. 233§1 k.p.c. poprzez błędne przyjęcie, iż w niniejszym stanie faktycznym obowiązek usunięcia i utylizacji zwłok martwego lisa obciążał powoda, jako że zwierzę padło na terenie powodowej gminy – drodze gminnej. W oparciu o tak postawione zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego. Uzasadniając swoje stanowisku skarżący zwrócił uwagę na to, iż Sąd meriti oparł się orzekając na treści opinii Departamentu Prawnego Ministerstwa Środowiska z dnia 26 marca 2013r., mimo, iż opinia taka nie stanowi źródła prawa i w związku z tym nie wiąże Sądu w procesie wykładni i stosowania prawa. Ponadto podniósł skarżący, iż lis nie jest zwierzęciem bezdomnym, ale zwierzęciem wolno żyjącym, dzikim. Zwierzęta łowne w stanie wolnym jako dobro ogólnonarodowe stanowią własność Skarbu Państwa. Podkreślił, iż zwierzyna padła nadal pozostaje własnością Skarbu Państwa. Ponadto powód zauważył, iż uczynił zadość obowiązkom nałożonym na niego jako zarządcę drogi usuwając z niej martwe zwierzę. Jednakże spór w niniejszej sprawie dotyczy tego, nie kto obowiązany jest zapewnić bezpieczeństwo ruchu na drodze gminnej lecz tego kto winien ponieść koszty wywołane usunięciem podłego dzikiego zwierzęcia. W ocenie apelującego koszty takie winien ponieść Skarb Państwa.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów procesu.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powoda odniosła skutek, przy czym częściowo z przyczyn podnoszonych przez skarżącego, a częściowo z przyczyn branych pod rozwagę przez Sąd Odwoławczy z urzędu.

W ocenie Sądu Okręgowego Sąd Rejonowy dopuścił się przy rozpoznaniu sprawy istotnych uchybień procesowych skutkujących nie rozpoznaniem jej istoty.

Na wstępie należy podkreślić, iż oddalenie powództwa przeciwko Skarbowi Państwa, reprezentowanemu przez określoną jednostkę organizacyjną, powoduje skutek powagi rzeczy osądzonej w stosunku do jakiegokolwiek innej jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa (wyrok SA w Warszawie z 17.10.1996r., IACr 846/96, OSA1998, nr 9, poz. 41).

Sąd Okręgowy mając na uwadze powyższy skutek i prezentowane w toku niniejszej sprawy stanowisko przez stronę pozwaną w kwestii prawidłowej reprezentacji Skarbu Państwa przez właściwe statio fisci na podstawie art. 67 §2 k.p.c. wydał postanowienie i uznał, iż podmiotem uprawnionym do podejmowania czynności procesowych w imieniu Skarbu Państwa w niniejszej sprawie jest Zarząd Województwa (...), z uwagi na treść art. 7 ustawy z dnia 13.10.1995r. Prawo łowieckie (tekst jednolity: Dz. U. z 2005r., Nr 127, poz. 1066) .

Jednakże pozwany Skarb Państwa – Zarząd Województwa (...) w toku postępowania odwoławczego wniósł o oddalenie apelacji powoda i zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego. Podniósł, iż Skarb Państwa nie jest podmiotem zobowiązanym do ponoszenia kosztów utylizacji zwłok zwierząt łownych lub ich części. Stwierdził, iż gdyby nawet uznać, iż Skarb Państwa jako właściciel zwierzyny łownej powinien ponosić koszty utylizacji zwłok zwierząt łownych, to należałoby przyjąć, że właściwym statio fisci Skarbu Państwa powinien być Minister Środowiska, a nie Zarząd Województwa (...). Równocześnie gdyby nawet uznać, iż słuszne jest stawisko, iż ponoszenie kosztów utylizacji zwłok zwierząt łownych mieści się w zakresie art. 7 ustawy prawo łowieckie, to właściwym statio fisci Skarbu Państwa w niniejszej sprawie powinien być Zarząd Województwa (...), bowiem martwe zwierzę zostało znalezione na drodze gminnej w J. wchodzącej w skład województwa (...), a nie województwa (...).

Jak wskazał wielokrotnie Sąd Najwyższy obowiązek właściwego oznaczenia strony pozwanej spoczywa na powodzie, jednakże w praktyce za ukształtowany uważany jest pogląd, iż sąd orzekający winien czuwać nad tym, by Skarb Państwa był reprezentowany w procesie przez właściwą jednostkę. Stosownie do art. 33 i 34 k.c. - Skarb Państwa stanowi jednolity podmiot; niezależnie od wielości wskazanych w pozwie i orzeczeniu sądowym państwowych jednostek organizacyjnych (art. 67 § 2 k.p.c.), stroną jest zawsze Skarb Państwa, a nie wskazywane jednostki (v.: wyrok SN z dnia 22.02.2001r., III CKN 295/00 i 11.05.1999r., I CKN 1148/97, L.). W każdej sprawie przeciwko Skarbowi Państwa zachodzi potrzeba ustalenia właściwej statio fisci.

Zatem, gdy była ona oznaczona przez powoda wadliwie rolą Sądu jeszcze w toku postępowania przed pierwszą instancją było zbadanie tej kwestii, ustalenie właściwej jednostki i zawiadomienie jej o toczącym się postępowaniu, umożliwiając jej tym samym zajęcie stanowiska w sprawie i wypowiedzenie się w kwestii sformułowanego roszczenia, przy uwzględnieniu, iż związek między roszczeniem a wskazanym statio fisci może wynikać nie tylko z działania (zaniechania), ale i z zakresu kompetencji danej jednostki. Sąd meriti nie zbadał powyższej kwestii.

Należy przy tym zauważyć, iż jeśli w postępowaniu Skarb Państwa reprezentowany jest jedynie przez część jednostek organizacyjnych, z których działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, to pominięcie pozostałych jednostek nie skutkuje zasadniczo nieważnością postępowania z mocy art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c. jest natomiast istotnym uchybieniem procesowym. Jednakże o nieważności postępowania, w skutek braku udziału właściwej jednostki organizacyjnej, można mówić w sytuacji, kiedy roszczenie skierowane zostało wyłącznie do tej z nich, której działanie nie pozostaje w jakimkolwiek związku z podstawą faktyczną roszczenia. W niniejszej sprawie Sąd Rejonowy nie wypowiedział się odnośnie tego czy działanie SP – Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasów Państwowych Nadleśnictwa R. pozostawało w jakimkolwiek związku z podstawą faktyczną dochodzonego roszczenia przez powoda.

Treść art. 67 § 2 k.p.c. nie pozostawia wątpliwości, że za Skarb Państwa czynności procesowe musi podejmować organ państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie lub organ jednostki nadrzędnej. Obowiązkiem sądu orzekającego jest czuwanie z urzędu na tym, aby Skarb Państwa był

reprezentowany w procesie przez właściwą państwową jednostkę organizacyjną. To wymaganie, mimo uchylecia art. 3 § 2 KPC, jest nadal aktualne, a normatywną podstawą jego uzasadnienia jest art. 202 zd. 2 k.p.c. Przepis ten wyraźnie stwierdza, że brak należytej reprezentacji strony, rozumiany m.in. jako niedziałanie za stronę - także za Skarb Państwa - organu uprawnionego lub osób upoważnionych do działania za ten organ (w odniesieniu do Skarbu Państwa - niedziałanie organu państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie) - sąd bierze pod rozważenie z urzędu w każdym stanie sprawy (wyroku SN z 13.12.2005 r., IV CK 244/05, L.).

Jeżeli dochodzone roszczenie wiąże się z działalnością dwóch lub więcej jednostek organizacyjnych Skarbu Państwa, wszystkie te jednostki są powołane do reprezentowania Skarbu Państwa i powinny brać udział w postępowaniu, którego przedmiotem jest dochodzone roszczenie. W niniejszej sprawie sytuacja taka nie miała miejsca.

Zatem przede wszystkim należy stwierdzić, iż postępowanie w niniejszej sprawie przed Sądem pierwszej instancji było dotknięte poważnymi uchybieniami procesowymi związanymi z brakami w zakresie prawidłowej reprezentacji Skarbu Państwa w toku niniejszej sprawy, co skutkowało uchYLENIEM zaskarżonego wyroku.

Ponadto ma racje skarżący, iż Sąd meriti nie powinien wydając zaskarżony wyrok poprzestać jedynie na stwierdzeniu, iż orzekając opiera się na treści opinii Departamentu Prawnego Ministerstwa Środowiska z dnia 26 marca 2013r. (...) (...), nie dokonując samodzielnie analizy przywoływanych norm prawnych, bowiem opinia taka nie stanowi źródła prawa i w związku z tym nie wiąże Sądu w procesie wykładni i stosowania prawa, której to wykładni powinien Sąd dokonać samodzielnie.

Poza tym spór w niniejszej sprawie dotyczył tego, nie kto obowiązany jest zapewnić bezpieczeństwo ruchu na drodze gminnej usuwając padłe zwierze łowne lecz tego kto winien ponieść koszty wywołane usunięciem i utylizacją podlego łownego, dzikiego zwierzęcia – lisa, a także czy kosztów tych nie powinien ponieść jego właściciel, którym jest Skarb Państwa. Sąd meriti jednakże w sporządzonym uzasadnieniu wydanego wyroku nie udzielił odpowiedzi na powyższe pytanie.

Zdaniem Sądu Okręgowego, Sąd Rejonowy winien był w niniejszej sprawie, rozpoznając ją, przede wszystkim wyjaśnić kwestie prawidłowej reprezentacji Skarbu Państwa, ewentualnie na podstawie art. 67 § 2 k.p.c. wydać stosowne postanowienie i ustalić jaki podmiot jest podmiotem uprawnionym do podejmowania czynności procesowych w imieniu Skarbu Państwa w okolicznościach niniejszej sprawy, czego w sposób prawidłowy nie uczynił, a także odnieść się w motywach orzeczenia do tego co było przedmiotem sporu. Sąd meriti nie uczynił tego. Tym samym Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty niniejszej sprawy. Zatem, z przytoczonych wyżej powodów zaskarżony wyrok ostać się nie mógł, a sprawa podlegała przekazaniu do ponownego rozpoznania. Sprawa nie została dostatecznie wyjaśniona przez ten Sąd do stanowczego rozstrzygnięcia spornego stosunku.

Wobec konieczności uchylecia wyroku w całości, z powodów wskazanych powyżej, zbędne stało się roztrząsanie pozostałych zarzutów apelacji.

Z tych względów należało uchylić zaskarżone orzeczenie oraz przekazać sprawę do ponownego rozpoznania, z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy, o czym orzeczono na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. oraz art.108§2k.p.c.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy, mając na uwadze powyższe uwagi, Sąd Rejonowy przede wszystkim ustali prawidłową w niej reprezentację Skarbu Państwa, następnie umożliwi wszystkim zainteresowanym jednostkom, z których działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, wypowiedzenie się w sprawie i zajęcie stanowiska, potem

w oparciu o całokształt zebranego w sprawie materiału dowodowego, z poszanowaniem reguł wynikających z przepisów procedury cywilnej, wypowie się o zastosowanych normach prawa materialnego, ponadto rozstrzygnie również o kosztach procesu, w tym kosztach postępowania odwoławczego, nadto Sąd stanowisko swe umotywuje stosownie do dyspozycji art. 328 § 2 k.p.c.

SSO Anna Hajda SSO Barbara Braziewicz SSO Gabriela Sobczyk